

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W DĄBROWIE GÓRNICZEJ**

z dnia .....

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2018

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1875) w związku z art. 10 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 783, z późn. zm.) na wniosek Prezydenta Miasta

**Rada Miejska w Dąbrowie Górniczej
u c h w a ł a:**

§ 1

Przyjąć „Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2018” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2018 r.

Przewodnicząca
Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej

Agnieszka Pasternak

Załącznik do Uchwały Nr .....
Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej
z dnia ..... 2017 roku

GMINNY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII NA ROK 2018

Spis treści

I.	Wprowadzenie	2
II.	Charakterystyka problemów narkomanii/Działania podejmowane w mieście	2
III.	Realizatorzy/współrealizatorzy/partnerzy programu	8
IV.	Adresaci programu	9
V.	Cel programu, zadania	9
VI.	Źródła i zasady finansowania zadań programu	14
VII.	Sprawozdanie	14

I. WPROWADZENIE

Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 783, z późn. zm) przeciwdziałanie narkomanii należy do zadań własnych gminy. W myśl powyższego opracowany został Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na 2018 rok dla Dąbrowy Górniczej, w którym określona została polityka lokalna wobec występujących problemów narkomanii na terenie gminy.

Zadania określone w Programie stanowią kontynuację prowadzonych w latach ubiegłych działań z obszaru profilaktyki i rozwiązywania problemów narkomanii. Program uwzględnia również propozycje nowych zadań, służących doskonaleniu i rozwijaniu lokalnego systemu rozwiązywania tych problemów.

Cel i zadania Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii są zbieżne z celami strategicznymi i działaniami wskazanymi w obszarze polityki społecznej w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Dąbrowy Górniczej na lata 2016 – 2020 oraz uwzględniają cele operacyjne Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016 – 2020.

Działania wynikające z Programu tworzą system pomocy dla wielu grup odbiorców na różnych etapach zagrożenia problemami narkomanii.

Program adresowany jest do wszystkich mieszkańców Dąbrowy Górniczej, a w szczególności do osób z grup ryzyka, uzależnionych i ich rodzin, osób fizycznych, prawnych i podmiotów nie posiadających osobowości prawnej, realizujących zadania w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów narkomanii.

Zadania ujęte w Gminnym Programie Przeciwdziałania Narkomanii prowadzone będą m.in. przez jednostki organizacyjne miasta, wydziały Urzędu Miejskiego, organizacje pozarządowe, instytucje oraz inne uprawnione podmioty.

Koordynatorem i realizatorem części zadań Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na 2018 rok jest Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej – Wydział Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej.

Program uzyskał pozytywną opinię Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, a także został poddany konsultacjom społecznym z organizacjami pozarządowymi, działającymi na rzecz problematyki uzależnień na terenie miasta oraz z mieszkańcami Dąbrowy Górniczej.

Realizacja zadań Gminnego Programu finansowana będzie z dochodów gminy z tytułu wpływu z opłat pobieranych za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. Zgodnie z art. 18² pkt 2 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity Dz.U. z 2016 r. poz. 487, z późn. zm.) wymienione środki finansowane mogą być wykorzystane na realizację m.in. gminnego programu przeciwdziałania narkomanii oraz zadań prowadzonych przez placówki wsparcia dziennego, o których mowa w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

II. CHARAKTERYSTYKA PROBLEMÓW NARKOMANII **Działania podejmowane w mieście**

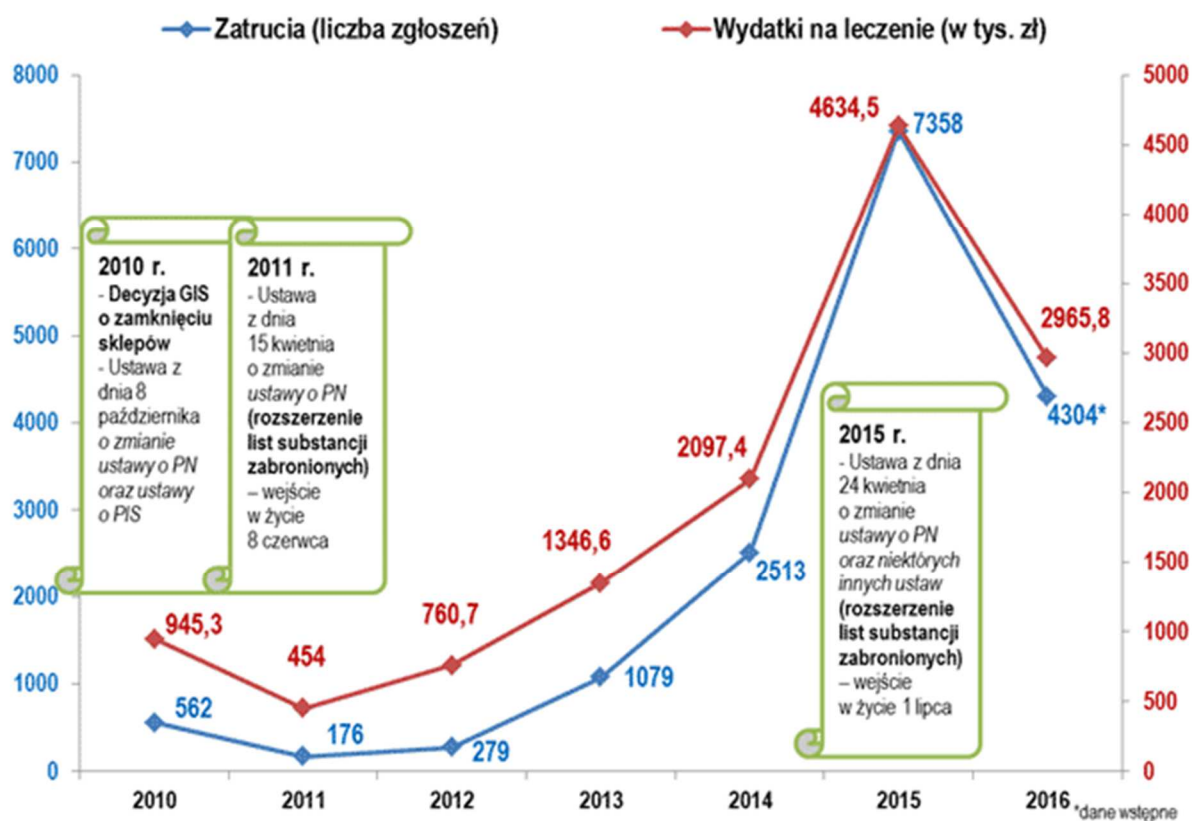
Pomimo przeprowadzonych wielu badań i analiz nie jest znana rzeczywista liczba osób sięgających po narkotyki i substancje działające podobnie. Najprawdopodobniej w każdym roku ponad pół miliona osób (*Źródło: Narkotyki i paranarkotyki. P. Jabłoński, M. Jędrzejko. 2011*) w Polsce sięga po substancje narkotyczne (wlicza się w to także środki określane popularnie jako dopalacze). Rynek dopalaczy w Polsce rozwijał się dynamicznie od 2007 r. Na terenie kraju funkcjonowało wówczas około 50 sklepów oferujących te środki zastępcze. W kolejnych latach 2009-2010 liczba sklepów powiększyła się aż do blisko 1400. Nagły wzrost liczby zatruć dopalaczami, szczególnie w okresie wakacji w 2010 r. spowodował zaniepokojenie władz państwowych i społeczeństwa. Organy państwa podjęły

zdecydowane działania, w wyniku których zamykano sklepy z dopalaczami i ograniczono dostępność specyfików. Liczba sklepów z dopalaczami spadła do 170 ujawnionych w 2015 r.

Równocześnie dokonano zmian w prawie, nadając państwowym inspekcjom sanitarnym uprawnienia w zakresie zwalczania wytwarzania i wprowadzania do obrotu dopalaczy, czyli środków zastępczych. Ustawodawca uznał, że łamanie zakazu wytwarzania i wprowadzania do obrotu środków zastępczych jest deliktem administracyjnym, w przeciwieństwie do czynów związanych z narkotykami, których posiadanie jest ścigane przy użyciu instrumentów prawa karnego. W lipcu 2015 r. weszła w życie kolejna zmiana prawa, którą wprowadzono m.in. nową definicję środków zastępczych, a także niewystępujące wcześniej pojęcie „nowej substancji psychoaktywnej”. Do listy substancji zabronionych dodano także kolejne.

Najwyższa Izba Kontroli wskazuje, że walka z tym niebezpiecznym zjawiskiem okazała się w dłuższej perspektywie nieskuteczna. Nie udało się wyeliminować problemu dopalaczy. Co prawda w 2010 r. po zmasowanej akcji wymierzonej w handlarzy dopalaczami, liczba osób zatrutych tymi środkami spadła w ciągu roku 2011 z 562 do 176, ale już w kolejnych latach – pomimo przeprowadzania kontroli przez inspekcje sanitarne – systematycznie rosła, aż do 2015 r., kiedy to odnotowano rekordową liczbę ponad 7 tysięcy takich zgłoszeń.

Przypadki zatruć i podejrzeń zatruć dopalaczami oraz wydatki na leczenie tych osób (w ośrodkach toksykologicznych) w latach 2010-2016 w odniesieniu do istotnych zdarzeń i zmian prawa.

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych Głównego Inspektora Sanitarnego, Krajowego Konsultanta w Dziedzinie Toksykologii Klinicznej oraz Narodowego Funduszu Zdrowia.

Z przeprowadzonych badań (Źródło: Narkotyki i paranarkotyki. P. Jabłoński, M. Jędrzejko. W-wa, 2010) wynika, że używanie narkotyków i innych substancji psychoaktywnych generuje coraz więcej problemów medycznych, społecznych, prawnych, ekonomicznych, a także moralnych. Nie jest oczywiście tak, że narkotyki stały się najważniejszym polskim problemem (poważniejszymi są alkoholizm, nikotynizm, nadużywanie leków), niemniej jednak zagrożenia narkotykowe wystawiają

coraz większy „rachunek” państwu: koszty leczenia chorych, zwalczania przestępczości, penalizacji sprawców przestępstw oraz społeczeństwu (niezdolność uzależnionych do normatywnego udziału w życiu społecznym).

Należy zaznaczyć, że charakterystyczne w rozwoju zjawiska narkomanii jest m.in.:

- zwiększanie się liczby substancji psychoaktywnych oferowanych na rynku, zwłaszcza obszaru określanego jako dopalacze i paranarkotyki;
- rozwój uzależnień połączonych: alkohol i narkotyki; alkohol i leki; narkotyki i pracoholizm; narkotyki i hazard; narkotyki i prostytutka i/lub seksoholizm;
- wyraźne obniżenie wieku pierwszych eksperymentów narkotykowych.

W National Drug Report 2014 Poland opublikowanego przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii – National Bureau for Drug Prevention (Warsaw, Poland 2015) przedstawione zostały wyniki badania pt. „Diagnoza społeczna 2013”, przeprowadzonego pod kierownictwem Janusza Czapińskiego, profesora na Wydziale Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego i prorektora Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Warszawie oraz Tomasza Panka, profesora w Instytucie Statystyki i Demografii Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, które miało na celu dostarczenie kompleksowych informacji na temat warunków i jakości życia Polaków (w tym zachowań patologicznych i autodestrukcyjnych Polaków).

Wyniki badania „Diagnoza społeczna 2013” pokazują, że grupą najbardziej zagrożoną narkomanią są mężczyźni poniżej 24. roku życia, w tym uczniowie i studenci zamieszkujący duże miasta. Odsetek osób przyznających się do zażywania narkotyków w minionym roku wyniósł 1,3% (próba badanych N=25708). Biorąc pod uwagę kwestię wieku polskich użytkowników narkotyków, to nadal dominują wśród nich osoby młode – najliczniejszą grupę stanowią osoby do 30. roku życia. Jedyną zmienną, która nie różnicuje istotnie statystycznie odsetka osób używających nielegalnych substancji psychoaktywnych jest poziom wykształcenia badanych.

W 2013 roku Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii oraz Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii opublikowało wyniki przeprowadzonego badania ilościowego na reprezentatywnej próbie Polaków powyżej 15. roku życia (N=1000). Respondenci pytani byli o doświadczenia związane z używaniem poszczególnych, wymienionych z nazwy, substancji w trzech przedziałach czasowych – w ciągu ostatnich 30 dni, 12 miesięcy oraz kiedykolwiek w życiu. Wyniki badania wskazują, że do najbardziej popularnych nielegalnych substancji psychoaktywnych w Polsce należą przetwory konopi indyjskich i w mniejszym stopniu amfetamina. Do zażywania nielegalnych substancji psychoaktywnych w ciągu ostatniego roku przyznało się 2,5% badanej populacji, kiedykolwiek w życiu – 7,1%; dla marihuany i wężeliki te wynosiły odpowiednio 2,4% oraz 6,6%. Porównując wyniki dotyczące marihuany do używania jakiegokolwiek narkotyku można stwierdzić, że sięganie po nielegalne substancje w Polsce wiąże się przede wszystkim z używaniem przetworów konopi. Używanie określonych substancji łączy się z określonymi zmiennymi demograficznymi. Po narkotyki częściej sięgają mężczyźni, z młodszych kohort wiekowych (15-34 lata), osoby z wyższym bądź średnim wykształceniem. Wyższy odsetek używania narkotyków zaobserwowano również w przypadku mieszkańców większych miast.

Stwierdzono, że marihuana będzie stanowić największe wyzwanie dla systemu pomocy. Mimo sprzeciwu wobec używania tego narkotyku (78% badanych było za zakazem używania), wzrasta jego popularność, co może wiązać się ze wzrostem zapotrzebowania na leczenie.

Według danych Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii z 2013 roku co druga osoba, która po raz pierwszy w życiu zgłosiła się do leczenia, zrobiła to z powodu problemów związanych z używaniem marihuany. Wiąże się to z faktem, że marihuana ma o wiele większe stężenie THC niż kilka lat temu, co oznacza, iż obecnie palący przyjmują jednorazowo większe dawki substancji narkotycznej niż kiedyś. Amfetamina w dorosłej populacji jest najczęściej używanym stymulantem, jednakże poziom rozpowszechnienia jest mały. Po leki nasenne i uspokajające przyjmowane bez przepisu lekarza częściej sięgają kobiety, ze starszych grup wiekowych (powyżej 45 lat), mieszkanki wsi oraz mniejszych miejscowości, z wykształceniem wyższym bądź zawodowym. Wyniki badań pokazują również, że ruchy na rzecz legalizacji marihuany nie mają szerokiego wsparcia społecznego.

Prawie połowa społeczeństwa jest za karaniem więzieniem posiadania jakiegokolwiek ilości marihuany, trzy czwarte uważa natomiast, że używanie marihuany nie powinno być dozwolone.

W maju i czerwcu 2015 roku w ramach międzynarodowego projektu „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) zrealizowano audytoryjne badanie ankietowe na losowej próbie reprezentatywnej uczniów klas trzecich szkół gimnazjalnych (15-16 lat) oraz klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (17-18 lat) naszego kraju. Jego celem jest monitorowanie i ocena zjawiska używania substancji psychoaktywnych przez młodzież oraz czynników wpływających na ich rozpowszechnienie, ułożonych zarówno po stronie popytu na te substancje, jak i ich podaży. Wyniki badania z 2015 roku na tle wyników z poprzednich edycji ESPAD skłaniają do sformułowania kilku wniosków i rekomendacji.

Porównanie rozpowszechnienia substancji.

Polska młodzież jest nadal mocno zagrożona przez legalne substancje psychoaktywne. W 2007 roku rozpowszechnienie używania przetworów konopi spadło po wieloletnim trendzie wzrostowym, ale w 2011 roku nastąpił wzrost, zaś w 2015 roku – stabilizacja. Powrót do tendencji wzrostowej w 2011 roku sugerował, że spadek wskaźników odnotowany w poprzedniej edycji miał raczej charakter fluktuacji losowej niż początku odwrócenia tendencji wzrostowej. Jedną z hipotez wyjaśniających dynamikę wskaźników w latach 2003–2011 mógłby być niższy poziom przyznawania się respondentów do używania substancji nielegalnych w 2007 roku, wynikający z klimatu politycznego w tamtym okresie, prowadzącego do większej restrykcyjności polityki wychowawczej systemu edukacji. Wedle tej hipotezy spadek wskaźników w 2007 roku miałby charakter pozorny, w rzeczywistości zaś mielibyśmy do czynienia z kontynuacją trendu wzrostowego, maskowanym niższym poziomem raportowania przez respondentów. Inną hipotezą jest rzeczywisty spadek rozpowszechnienia powodowany wspomnianym wcześniej mechanizmem, wynikającym z konkurencyjnej, szeroko dostępnej oferty „dopalaczy”. Nagłe i radykalne zahamowanie dostępu do tych substancji w 2010 roku mogło spowodować ponowne skierowanie się popytu w stronę przetworów konopi. Niezależnie od tego, znaczne rozpowszechnienie używania przetworów konopi pozostaje sporym wyzwaniem dla profilaktyki. Szczególnie niepokojący jest rosnący odsetek badanych używających przetworów konopi wedle wzoru problemowego używania. Oznacza to potrzebę rozbudowy wczesnej interwencji i pomocy dla problemowych użytkowników marihuany lub haszyszu.

Zahamowanie niekorzystnych tendencji w zakresie problemu przetworów konopi zaobserwowane w 2015 roku może oznaczać efekt nasycenia. Nie bez znaczenia są też zapewne działania profilaktyczne. Zahamowanie niekorzystnych tendencji w postrzeganiu ryzyka związanego z używaniem marihuany można próbować przypisać przynajmniej w części efektom przekazów profilaktycznych. Brak wzrostu rozpowszechnienia używania „dopalaczy” dostarcza argumentów przemawiających za tezą, że fala zatruc w pierwszej połowie roku raczej miała charakter incydentalny. Wiązać ją można raczej z delegalizacją szeregu tych substancji niż ze wzrostem rozpowszechnienia używania tych substancji.

Co skłania, a co powstrzymuje przed używaniem.

Badanie ESPAD pozwoliło na pomiar czynników chroniących i czynników ryzyka używania substancji psychoaktywnych przez młodzież. Jednym z podstawowych czynników ryzyka sięgnięcia przez nastolatka po substancje psychoaktywne jest ich duża dostępność. Brak dostępu do substancji ma walor chroniący. Mimo zahamowania tendencji wzrostowej, nadal znaczna frakcja nastolatków z klas trzecich gimnazjum jest zdania, że zdobycie marihuany lub haszyszu jest bardzo łatwe lub dość łatwe. Największe ryzyko po stronie podaży substancji stwarza ekspozycja na propozycje. Osoby, które spotykają się z takimi propozycjami, są narażone na zwiększone ryzyko. Wyniki badania sugerują, że jeśli w grę wchodzi używanie przetworów konopi, to w ostatnich latach mamy do czynienia ze stabilizacją pod tym względem. Jednym z czynników ryzyka jest obracanie się w kręgach użytkowników takich substancji. Zwłaszcza gdy kontakty towarzyskie lub przyjacielskie ograniczają się do osób, które palą tytoń, piją alkohol lub używają narkotyków ryzyko przejęcia takiego

wzoru zachowań jest dość wysokie. Więcej niż połowa młodzieży przyjaźni się z użytkownikami marihuany lub haszyszu. Osoby te są narażone na dyfuzję wzorów kulturowych dalekich od standardów abstynencji.

Innym czynnikiem wpływającym na zachowania w obszarze substancji psychoaktywnych są przekonania o ryzyku konsekwencji zdrowotnych oraz innych szkód związanych z ich używaniem. Można założyć, iż w przypadku większości młodzieży przekonanie co do dużego ryzyka szkód w wyniku używania substancji będzie sprzyjać ich unikaniu, zaś przekonanie o ich nieszkodliwości będzie sprzyjać podejmowaniu decyzji o sięganiu po nie. W tym sensie przekonania te stanowią czynnik ryzyka bądź czynnik chroniący. Młodzież zdaje się prawidłowo identyfikować poziom zagrożenia związany z różnymi wzorami używania substancji psychoaktywnych, chociaż niepokój może budzić niedocenianie ryzyka związanego z używaniem przetworów konopi. Istotnym czynnikiem sprzyjającym używaniu substancji psychoaktywnych są oczekiwania wobec tych substancji. Młodzież spodziewa się raczej konsekwencji pozytywnych palenia marihuany niż skutków negatywnych. Takie wzory antycypacji stanowią istotny czynnik ryzyka używania substancji, stanowiąc wyzwanie dla działań profilaktycznych. Programy edukacyjne skierowane na zmianę tych oczekiwań mogą przyczynić się do zmniejszenia rozpowszechnienia używania substancji psychoaktywnych wśród młodzieży.

Działania podejmowane w mieście

Jak zaznaczono na wstępie podstawę prawną rozwiązywania problemów narkomanii stanowi ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z dnia 29 lipca 2005 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 783, z późn. zm.), która nakłada na organy administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego szereg obowiązków związanych z realizacją zadań w zakresie przeciwdziałania narkomanii. Ustawa definiuje zadania i sposoby ich realizacji, których znaczna część ze względu na taki sam charakter działań, grupy adresatów oraz źródło finansowania (środki finansowe pochodzące z opłat pobieranych za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych) prowadzona będzie łącznie z zadaniami ujętymi w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2018 rok.

W myśl powyższego w Dąbrowie Górniczej realizowanych jest szereg zadań z obszaru działań profilaktycznych, promocji zdrowego stylu życia oraz alternatywnych form spędzania czasu wolnego bez narkotyków i innych substancji psychoaktywnych.

Na terenie Miasta działa Punkt ds. Uzależnień od Narkotyków, w którym udzielana jest bezpłatna pomoc osobom uzależnionym od alkoholu lub zagrożonym uzależnieniem i członkom ich rodzin przez specjalistów ds. uzależnień. Punkt jest miejscem, w którym osoby ryzykownie i problemowo używające narkotyki i inne środki psychoaktywne otrzymują fachowe porady od specjalistów na temat form terapii, miejsc leczenia ambulatoryjnego bądź stacjonarnego.

Działalność Punktu koordynowana jest przez Wydział Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej. W Punkcie prowadzi się szereg działań, w tym:

- rozpoznanie problemu zgłaszanego przez klienta;
- motywowanie osób uzależnionych lub zagrożonych uzależnieniem i członków ich rodzin do podjęcia wsparcia psychoterapeutycznego i leczenia specjalistycznego;
- udzielanie wsparcia osobom uzależnionym po zakończeniu leczenia;
- udzielanie pomocy młodzieży eksperymentującej z narkotykami oraz ich rodzicom.

W 2016 roku z tego typu wsparcia skorzystało 112 osób.

Informacje o działalności Punktu zostały zamieszczone na portalu miejskim www.dabrowa-gornicza.pl w zakładce „Zdrowie”.

W dzielnicy Centrum funkcjonuje NS ZOZ Przychodnia „Merkury” sp. z o.o. - Poradnia Terapii Uzależnienia i Współuzależnienia od Alkoholu, w której prowadzone są oprócz terapii dla osób uzależnionych od alkoholu terapie dla osób z uzależnieniem krzyżowym, tj. uzależnieniem od alkoholu, narkotyków i innych środków odurzających.

Do organizacji pozarządowych w mieście działających na rzecz ogółu społeczności, a szczególnie na rzecz osób uzależnionych od alkoholu, narkotyków i innych środków psychoaktywnych należy Fundacja na Rzecz Edukacji, Profilaktyki i Psychoterapii „Droga”, która w ramach realizacji swoich celów statutowych prowadzi oprócz Poradni terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu – Poradnię terapii uzależnienia od substancji psychoaktywnych. Fundacja realizuje również programy zapobiegania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu.

Kolejną dąbrowską organizacją pozarządową działającą w obszarze przeciwdziałania patologiom społecznym jest Fundacja „Godne Życie”, która wyłoniona w wyniku przeprowadzonego otwartego konkursu ofert na dotacje z budżetu Gminy Dąbrowa Górnicza na realizatora zadania z zakresu przeciwdziałania patologiom społecznym i profilaktyki uzależnień pn.: „Udzielanie porad prawnych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii” prowadziła projekt pt. Dąbrowskie Poradnie Prawne „Paragraf”. Projekt skierowany był przede wszystkim do osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem oraz ich rodzin. Prawnicy udzielali bezpłatnych porad w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii w trzech punktach na terenie miasta usytuowanych w siedzibie Związku Harcerstwa Polskiego, Miejskiej Bibliotece Publicznej oraz w Centrum Handlowym „Pogoria”. W 2016 r. prawnicy udzielili 500 porad.

W siedzibie Ośrodka Interwencji Kryzysowej, funkcjonującego w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej działał Miejski Telefon Zaufania. Dyżurujący konsultanci udzielali wsparcia osobom dzwoniącym, znajdującym się w sytuacjach kryzysowych, wynikających w szczególności z nadużywania alkoholu, stosowania narkotyków i innych substancji psychoaktywnych, stosowania przemocy. W 2016 roku wsparcia udzielono 159 dzwoniącym osobom.

W 2016 roku, w 10 gimnazjach, tj.: Zespole Szkół nr 7 – Gimnazjum 3, Zespole Szkół nr 2 – Gimnazjum 5, Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 2 – Gimnazjum 6, Zespole Szkół nr 3 – Gimnazjum 7, Zespole Szkół nr 1 – Gimnazjum 13, Zespole Szkół nr 4 – Gimnazjum 8, Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej – Gimnazjum Specjalnym 2, Zespole Szkół Sportowych – Gimnazjum z Oddziałami Sportowymi, Zespole Szkół Plastycznych – Ogólnokształcącej Szkole Sztuk Pięknych, Zespole Szkół Zawodowych „Szytgarca” – Gimnazjum dla Dorosłych - w formie wykładów multimedialnych przeprowadzono program profilaktyczny dla młodzieży z klas I – III pn.: „Narkotyki – Na Co Mi To?”. Podczas zajęć młodzież otrzymała informacje na temat ryzyka kontaktu z narkotykami i środkami psychoaktywnymi ze szczególnym uwzględnieniem dopalaczy. W przekazie zostały poruszone konsekwencje zarówno medyczne, jak i prawne oraz obowiązujące procedury wobec nieletnich na wypadek posiadania i zażywania substancji niedozwolonych. W zajęciach uczestniczyło 1238 uczniów.

W ramach programu przeprowadzono także zajęcia dla rad pedagogicznych ww. gimnazjów, w których uczestniczyło 32 nauczycieli. Zajęcia obejmowały tematykę postępowania wobec sytuacji gdy uczeń posiadał lub był pod wpływem środków psychoaktywnych oraz omówiono akty prawne aktualnie obowiązujące ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

W 2016 roku organizacje pozarządowe wyłonione w drodze otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym prowadziły 6 placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej i 1 w formie specjalistycznej. Placówki usytuowane były w takich dzielnicach miasta jak Centrum, Gołonóg, Ząbkowice i Mydlice. Placówki funkcjonowały 5 dni w tygodniu po 4 godziny dziennie oraz przez 1 miesiąc wakacji. Opieką objętych zostało około 200 dzieci.

W placówkach oświatowych prowadzonych przez Miasto corocznie organizowane są dla dzieci i młodzieży półkolonie letnie i zimowe z programem profilaktycznym. W 2016 roku w okresie ferii zimowych w 11 placówkach oświatowych półkolonie, w których uczestniczyło 577 uczniów z 16 szkół, natomiast w okresie wakacji letnich dla dzieci uczęszczających do 24 szkół półkolonie zorganizowano w 19 placówkach oświatowych. W półkoloniach letnich wzięło udział 1359 uczniów. Rekrutacji na półkolonie podlegali uczniowie pochodzący z rodzin zagrożonych problemem alkoholowym lub innymi

uzależnieniami oraz uczniowie z rodzin o trudnej sytuacji materialnej, życiowej, w szczególności, w których występuje zjawisko przemocy, w pierwszej kolejności uczniowie klas I-III, w drugiej z klas IV – VI.

W ramach prowadzonych w placówkach oświatowych działań profilaktycznych w 2016 r. w 14 szkołach podstawowych i 6 gimnazjach, w ramach zajęć pozalekcyjnych realizowane były programy profilaktyczne, opracowane przez nauczycieli z poszczególnych placówek oświatowych, w których uczestniczyło około 705 uczniów wymagających wsparcia i pomocy.

W miesiącu marcu 2016 roku przystąpiono do ogólnopolskiej kampanii „Narkotyki – to mnie nie kręci!”, organizowanej przez Stowarzyszenie Producentów i Dziennikarzy Radiowych z Poznania. W tym celu zakupiono pakiety materiałów edukacyjno-informacyjnych, które przekazano do dąbrowskich gimnazjów. Miejska inauguracja kampanii odbyła się w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 2. Przystąpienie do kampanii było sygnałem do rozpoczęcia w gimnazjach cyklu zajęć pt. „Narkotyki wiercą w głowie” i kontynuacji różnorodnych działań profilaktycznych podejmowanych przez szkoły, związanych z promowaniem zdrowego, wolnego od uzależnień trybu życia, podniesieniem świadomości dotyczącej zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. W przedsięwzięciu uczestniczyli uczniowie z 7 szkół gimnazjalnych wraz z pedagogami i psychologami szkolnymi. Zaproszeni na uroczystość przedstawiciele Komendy Miejskiej Policji zapoznali uczestników z konsekwencjami prawnymi wynikającymi z Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, podzielili się swoim doświadczeniem i refleksjami z pracy z osobami małoletnimi, eksperymentującymi z substancjami psychoaktywnymi i „dopalaczami”, a także przestrzegali przed ryzykownymi zachowaniami.

W celu zwiększenia dostępności do informacji o placówkach w mieście udzielających pomocy osobom uzależnionym od narkotyków, alkoholu i osobom współuzależnionym wydrukowano informatory „Gdzie szukać pomocy”, które rozdyskrebowano wśród mieszkańców miasta.

III. REALIZATORZY/WSPÓŁREALIZATORZY/PARTNERZY Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii

Koordynatorem i głównym realizatorem ww. Programu jest Urząd Miejski – Wydział Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej.

Współrealizatorzy/Partnerzy:

1. NS ZOZ Przychodnia „Merkury” sp. z o.o., Dąbrowa Górnicza, ul. Adamieckiego 13
Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia,
2. Fundacja na rzecz Edukacji, Profilaktyki i Psychoterapii „Droga”, Dąbrowa Górnicza,
Al. Piłsudskiego 92
3. Fundacja na rzecz Zdrowia Psychicznego i Aktywności Społecznej „Przystań”, Dąbrowa
Górnicza, Al. Piłsudskiego 92
4. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Dąbrowa Górnicza, Al. Piłsudskiego 2
Zespół Interdyscyplinarny
5. Komenda Miejska Policji, Dąbrowa Górnicza, Al. Piłsudskiego 11
6. Straż Miejska, Dąbrowa Górnicza, ul. Graniczna 21
7. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, Będzin, ul. Kościuszki 58
8. Sąd Rejonowy, Dąbrowa Górnicza, ul. Graniczna 23
I i II Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej
9. Prokuratura Rejonowa, Dąbrowa Górnicza, ul. Graniczna 23
10. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Dąbrowa Górnicza, ul. 3-go Maja 22
11. Zagłębiowskie Centrum Onkologii Szpital Specjalistyczny im. Sz. Starkiewicza, Dąbrowa
Górnicza, ul. Szpitalna 13
12. Pałac Kultury Zagłębia, Dąbrowa Górnicza, Plac Wolności 1
13. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Dąbrowa Górnicza,
ul. Graniczna 21

14. Izba Wyrzeźwień, 41-200 Sosnowiec, ul. Piotrkowska 23
15. Urząd Miejski/wydziały
16. Organizacje pozarządowe, podmioty i instytucje działające na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień, m.in.:
  - Dąbrowskie Stowarzyszenie Abstynentów „Klub Blok”, Dąbrowa Górnicza, ul. Adamieckiego 13,
  - Stowarzyszenie „Dar Serca”, Dąbrowa Górnicza, ul. Laski 107,
  - Fundacja „Godne Życie”, Dąbrowa Górnicza, ul. Św. Antoniego 107,
  - Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Dąbrowa Górnicza, ul. Sienkiewicza 6a/104,
  - Polskie Towarzystwo Kulturalne, Katowice, ul. Francuska 102/4,
  - Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Dzieci i Młodzieży „Małolat”, Dąbrowa Górnicza, ul. Jasna 29,
  - Stowarzyszenie „Nowa Nadzieja”, Dąbrowa Górnicza, ul. Sikorskiego 7,
  - Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne, Klucze, ul. Bolesławska 23,
  - Caritas Diecezji Sosnowieckiej, Sosnowiec, ul. Korczaka 5.

IV. ADRESACI PROGRAMU

Adresatami Programu są mieszkańcy Dąbrowy Górniczej, w szczególności:

- osoby i rodziny doświadczające problemów związanych z narkotykami i narkomanią,
- osoby uzależnione od narkotyków i współuzależnione,
- dzieci i młodzież, w tym m.in. z grup podwyższonego ryzyka, ze środowisk zagrożonych z powodu dysfunkcji lub sytuacji społeczno-psychologicznej, a także ich rodzice,
- osoby zajmujące się zapobieganiem występowania problemów narkomanii i pomocą osobom i rodzinom z problemem narkomanii,
- uczestnicy ruchu drogowego – zwłaszcza mający doświadczenie prowadzenia pojazdów pod wpływem narkotyków i innych środków psychoaktywnych,
- podmioty publiczne, społeczne i prywatne działające w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów narkomanii.

V. CEL PROGRAMU, ZADANIA

Celem Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na 2018 rok jest

ograniczanie szkód zdrowotnych i społecznych, wynikających z używania narkotyków i innych substancji psychoaktywnych ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży.

Osiągnięcie celu Programu możliwe będzie poprzez realizację niżej wymienionych zadań.

Zadanie 1

Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i zagrożonych uzależnieniem.

Sposoby realizacji Zadania 1:	Mierniki
1. Kontynuacja współpracy z lokalnymi placówkami leczenia uzależnień, w których prowadzone są oprócz terapii dla osób uzależnionych od alkoholu terapie dla osób z uzależnieniem krzyżowym, uzależnieniem od narkotyków i innych środków odurzających poprzez:	<ul style="list-style-type: none"> - liczba przeszkolonych terapeutów - liczba osób z uzależnionych od narkotyków korzystających z terapii

<p>- umożliwienie personelowi terapeutycznemu placówek udziału w szkoleniach specjalistycznych, wpływających na podniesienie kwalifikacji zawodowych,</p> <p>- umożliwienie prowadzenia grupy edukacyjno-terapeutycznej dla osób uzależnionych od różnych środków psychoaktywnych /poza alkoholem/: dopalaczy, marihuany, amfetaminy i innych,</p> <p>- doposażenie w materiały profilaktyczno-edukacyjne /książki specjalistyczne, poradniki, broszury, ulotki, plakaty, czasopisma/.</p> <p>2. Kontynuacja działalności Punktu ds. Uzależnień od Narkotyków, w którym udzielana jest profesjonalna, bezpłatna pomoc osobom uzależnionym oraz członkom ich rodzin poprzez:</p> <p>- zapewnienie dyżurów konsultantów specjalistów ds. uzależnień od narkotyków,</p> <p>- systematyczne doposażenie Punktu w czasopisma specjalistyczne i materiały edukacyjne z zakresu problematyki uzależnień od narkotyków i innych środków psychoaktywnych,</p> <p>- prowadzenie działań informacyjnych o ofercie specjalistycznej Punktu poprzez wykorzystanie lokalnych nośników informacji, np. prasy, telewizji, Internetu.</p> <p>3. Realizacja programu profilaktycznego pn. „FreD” dla osób z grup zwiększonego ryzyka - współpraca w tym zakresie ze szkołami, policją, sądem rejonowym i placówkami służby zdrowia.</p> <p>4. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i podmiotów, których cele statutowe lub przedmiot działalności dot. profilaktyki uzależnień, a także jednostek gminnych realizujących programy pomocy psychologicznej oraz psychoterapeutycznej dla osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu, narkotyków i innych środków psychoaktywnych, w tym:</p> <p>- dla osób bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością,</p> <p>- dla osób uzależnionych po ukończonej terapii oraz ich rodzin.</p>	<p>- liczba osób korzystających z pomocy konsultantów Punktu ds. Uzależnień od Narkotyków</p> <p>- liczba działań upowszechniających informacje o działalności Punktu</p> <p>- liczba przeszkolonych realizatorów programu „FreD”</p> <p>- liczba osób z grup ryzyka objętych programem</p> <p>- liczba osób uzależnionych i współuzależnionych korzystających z programów (w tym liczba osób bezdomnych)</p>
--	---

Zadanie 2

Udzielanie pomocy psychospołecznej i prawnej rodzinom, w których występują problemy narkomanii.

Sposoby realizacji Zadania 2:	Mierniki
1. Współpraca z Komendą Miejską Policji i Strażą Miejską w prowadzeniu działań sprzyjających ograniczeniu zagrożeń patologii rodziny i eliminowaniu niekorzystnych czynników wpływających na obniżenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców.	- liczba podjętych działań
2. Umożliwienie udziału w szkoleniach z zakresu narkomanii pracownikom służb i instytucji działających na rzecz rozwiązywania problemów narkomanii.	- liczba osób przeszkolonych w zakresie przeciwdziałania narkomanii
3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego poprzez zlecenie im w drodze konkursu ofert na dotacje w 2018 roku w obszarze przeciwdziałania patologiom społecznym i profilaktyki uzależnień na zadania pn.: „Udzielanie porad prawnych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii”.	- liczba osób, którym udzielono porad prawnych
4. Prowadzenie stałego systemu komunikacji ze społecznością lokalną w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, alkoholowych, przemocy w rodzinie, sytuacji kryzysowych, itp. poprzez realizację działań związanych z funkcjonowaniem Miejskiego Telefonu Zaufania.	- liczba porad udzielonych osobom korzystającym z Miejskiego Telefonu Zaufania
5. Organizowanie wspólnie z placówkami oświatowymi prowadzonymi przez Miasto, w okresie ferii zimowych i wakacji letnich bezpłatnych półkolonii dla dzieci i młodzieży /przede wszystkim wywodzących się z rodzin z problemem uzależnienia od środków psychoaktywnych oraz z rodzin o trudnej sytuacji materialnej i życiowej/, będących integralnym elementem i zarazem uzupełnieniem prowadzonych w szkołach przedsięwzięć profilaktycznych.	- liczba dzieci i młodzieży korzystających ze zorganizowanego wypoczynku zimowego i letniego
6. Organizowanie warsztatów edukacyjno – terapeutycznych dla osób pełnoletnich, problemowo używających narkotyki oraz dla ich rodziców i osób im bliskich.	- liczba uczestników warsztatów

<p>7. Prowadzenie w szkołach programu profilaktyki uzależnień, skierowanego do młodzieży, stanowiącego przekaz informacji o procesie uzależniania się oraz konsekwencjach używania narkotyków i innych środków psychoaktywnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prowadzenie w ramach programu konsultacji psychoprofilaktycznych i wczesnej interwencji dla osób eksperymentujących z narkotykami i innymi substancjami psychoaktywnymi, okazjonalnie używających narkotyki i inne środki psychoaktywne oraz dla członków ich rodzin. 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba młodzieży uczestniczącej w programie - liczba udzielonych konsultacji osobom objętych programem
---	---

Zadanie 3

Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów.

Sposoby realizacji Zadania 3	Mierniki
<p>1. Kontynuacja współpracy ze szkołami podstawowymi, ponadpodstawowymi i gimnazjalnymi w podejmowaniu i rozwijaniu różnorodnych form oddziaływań profilaktycznych, prowadzonych w oparciu o szkolne programy profilaktyki i promocji zdrowia, zgodnych ze sporządzoną diagnozą zapotrzebowania na profilaktykę w środowisku szkolnym poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prowadzenie programów zagospodarowania czasu wolnego, stwarzających młodym ludziom możliwości uczestnictwa w profilaktycznych zajęciach, - angażowanie młodych ludzi do udziału w atrakcyjnych formach spędzania wolnego czasu, które sprzyjają osobistemu rozwojowi, wzmacniają poczucie odpowiedzialności, własnej wartości oraz umożliwiają włączenie się do grup realizujących pozytywne cele np. zajęcia profilaktyczno – artystyczno – sportowe spełniające określone wymogi, - wspieranie pozaszkolnych programów profilaktycznych adresowanych do dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem i ich rodziców, - podejmowanie działań o charakterze edukacyjnym, przeznaczonych dla rodziców, wg potrzeb zgłoszonych przez szkolnych pedagogów, 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba szkół uczestniczących w realizowanych przedsięwzięciach profilaktycznych - liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w pozalekcyjnych zajęciach profilaktycznych i innych realizowanych w szkołach programach - liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w realizowanych przedsięwzięciach profilaktycznych

<p>- prezentowanie teatralnych spektakli profilaktycznych, będących uzupełnieniem zajęć profilaktycznych oraz stwarzanie możliwości uczestnictwa dzieci i młodzieży w imprezach kulturalnych i sportowych (np. zakup biletów wstępu),</p> <p>- promowanie przedsięwzięć profilaktycznych opracowanych i realizowanych przez dzieci i młodzież,</p> <p>- doposażenie w profilaktyczne materiały edukacyjne, informacyjne.</p> <p>2. Kontynuacja działań związanych z uczestnictwem w regionalnych i ogólnopolskich kampaniach edukacyjnych, obejmujących problematykę narkomanii (zakup pakietów materiałów profilaktyczno - edukacyjnych niezbędnych do przystąpienia do organizowanych przedsięwzięć przy udziale szkół rozpowszechniających idee kampanii).</p> <p>3. Prowadzenie we wszystkich typach szkół, w tym w specjalnych, zajęć/warsztatów profilaktycznych z obszaru wczesnej profilaktyki problemowej z zakresu narkomanii w oparciu o zgłoszone przez szkoły potrzeby.</p> <p>4. Udzielanie wsparcia osobom realizującym zadania profilaktyczne obejmującego problematykę narkomanii poprzez umożliwianie im uczestniczenia w szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe.</p> <p>5. Zorganizowanie szkolenia dla pedagogów i psychologów szkolnych rekomendowanego przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Ośrodek Szkoleniowo-Badawczy Stowarzyszenia MONAR.</p> <p>6. Prowadzenie działań dotyczących upowszechniania informacji o instytucjach w mieście, świadczących pomoc w obszarze rozwiązywania problemów narkomanii, alkoholowych i innych uzależnień, m.in. poprzez zakup i dystrybucję broszur, plakatów, informatorów, ulotek, itp.</p> <p>6. Przeprowadzenie badań ankietowych dotyczących używania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną (zgodnie z metodologią badań ESPAD) i dorosłych mieszkańców gminy i sporządzenie raportu z badań.</p>	<p>- liczba kampanii edukacyjnych</p> <p>- liczba uczestników warsztatów profilaktycznych</p> <p>- liczba osób przeszkolonych</p> <p>- liczba osób uczestniczących w szkoleniu</p> <p>- liczba i rodzaj rozpowszechnionych materiałów informacyjno – edukacyjnych</p>
---	---

Zadanie 4

Wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii.

Sposoby realizacji Zadania 4	Mierniki
<p>1. Wspieranie instytucji, których statutowa działalność skierowana jest na tworzenie warunków prawidłowego rozwoju młodego pokolenia.</p> <p>2. Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w obszarze przeciwdziałania patologiom społecznym i profilaktyki uzależnień.</p> <p>3. Prowadzenie szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe osób realizujących zadania obejmujące problematykę narkomanii, w szczególności dla pracowników placówek oświatowych, kulturalnych, pracowników socjalnych, kuratorów sądowych, funkcjonariuszy policji.</p>	<p>- liczba instytucji uczestniczących w przedsięwzięciach profilaktycznych</p> <p>- liczba organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w działalność profilaktyczną</p> <p>- rodzaj podjętych działań</p> <p>- liczba osób korzystających ze specjalistycznych szkoleń</p>

VI. ŹRÓDŁA I ZASADY FINANSOWANIA ZADAŃ

1. Źródłem finansowania zadań wynikających z Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2018 są środki finansowe pochodzące z opłat pobieranych za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

2. Zasady finansowania zadań:

- wydatki przeznaczone na realizację zadań własnych gminy, wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii określonych w Programie zostaną ujęte w planie budżetowym na 2018 rok w Dziale 851 – ochrona zdrowia, rozdział 85153 – zwalczanie narkomanii oraz w Dziale 852 – pomoc społeczna, rozdział 85205 – zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

3. Dysponentem ww. środków jest Urząd Miejski w Dąbrowie Górniczej.

VII. SPRAWOZDANIE

Z wykonania Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii organ wykonawczy gminy zgodnie z art. 11 ust. 1 ww. ustawy sporządzi raport – informację z realizacji podejmowanych działań i w terminie do dnia 31 marca roku następującego po roku, którego raport dotyczy, przedłoży go Radzie Miejskiej Dąbrowy Górniczej.

UZASADNIENIE

do projektu uchwały Rady Miejskiej w Dąbrowie Górniczej
w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2018

Zgodnie z zapisami ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii prowadzenie działań związanych z przeciwdziałaniem narkomanii należy do zadań własnych gminy. Realizacja tych zadań prowadzona jest w oparciu o uchwalany gminny program przeciwdziałania narkomanii.

Na przedłożony projekt Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na 2018 rok dla Dąbrowy Górniczej planuje się zabezpieczyć środki finansowe w wysokości 525 054,00 zł.

GOZELNIK
OWIA, POLITYKI SPOŁECZNEJ
WIZACJI ZAWODOWEJ

Joanna Mizera
Joanna Mizera

Z-CA PREZYDENTA MIASTA

Iwona Krupa